

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU LIETĀ Nr. 2017-01-01

Rīgā

2017. gada 17. novembrī

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā:
tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš,
Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs,
pēc Ludmilas Rjazanovas konstitucionālās sūdzības,
pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas
likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28.¹ pantu,
rakstveida procesā 2017. gada 18. oktobra tiesas sēdē izskatīja lietu
**“Par Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas un 21. panta pirmās daļas
atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.**

Satversmes tiesa konstatēja:

1. Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa noteic, ka Latvijas Republikā
vietu nosaukumi veidojami un lietojami valsts valodā.

Likuma 21. panta pirmā daļa noteic, ka valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un
tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī
uzņēmēj sabiedrību, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai,
sabiedrības informēšanai paredzētā informācija sniedzama tikai valsts valodā, izņemot

šā panta piektajā daļā noteiktos gadījumus, un ka šis noteikums attiecināms arī uz privātām iestādēm, organizācijām, uzņēmumiem (uzņēmējsabiedrībām), kā arī pašnodarbinātajām personām, kuras, pamatojoties uz likumu vai citu normatīvo aktu, veic noteiktas publiskas funkcijas, ja informācijas sniegšana saistīta ar attiecīgo funkciju izpildi.

Liepājas pilsētas domes 2009. gada 22. janvāra saistošo noteikumu Nr. 2 “Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojuma kārtība Liepājā” 3.8. apakšpunkts noteic, ka tekstam uz ēku numurzīmēm, ielu vai nosaukumu norādēm ir jābūt valsts valodā.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.³⁵ panta septītā daļa noteic administratīvo sodu par uzrakstu, izkārtņu, bukletu un citu sabiedrības informēšanai paredzētu ziņojumu sniegšanu sabiedrībai pieejamās vietās līdztekus valsts valodai arī svešvalodā, ja normatīvie akti paredz šīs informācijas sniegšanu tikai valsts valodā.

2. Pieteikuma iesniedzēja – Ludmila Rjzanova (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – iesniegusi konstitucionālo sūdzību, kurā norāda, ka viņa esot piestiprinājusi ēkas numura zīmi pie savā īpašumā esošas ēkas Liepājā. Numura zīmē ielas nosaukums bijis norādīts gan valsts valodā, gan arī angļu un krievu valodā.

Pamatojoties uz Valsts valodas likuma 21. panta pirmo daļu un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.³⁵ pantu, Pieteikuma iesniedzējai piemērots naudas sods par to, ka šāda ēkas numura zīme neatbilst Valsts valodas likuma prasībām.

Pieteikuma iesniedzēja savu sūdzību pamatojusi ar turpmāk minētajiem argumentiem.

Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa un 21. panta pirmā daļa, ciktāl šīs tiesību normas liedz Pieteikuma iesniedzējai piederošam nekustamajam īpašumam piestiprināt ēkas numura zīmi, kurā ielas nosaukums līdztekus norādei valsts valodā ir atveidots arī svešvalodās – angļu un krievu valodā –, (turpmāk – apstrīdētās normas) neatbilstot Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96. pantā noteiktajām tiesībām uz mājokļa un privātās dzīves neaizskaramību. Pamattiesību

aizskārums izpaūzoties kā valsts noteikts ierobeūojums dzīvot pēc sava prāta, dibināt attiecības ar citiem cilvēkiem un kā iejaukšanās privātajā telpā. Jēdzienā “mājoklis”, to interpretējot paplašināti, ietilpstot arī mājas ārējā siena ar visiem priekšmetiem, kurus īpašnieks pie tās piestiprina. Jēdziens “mājokļa neaizskaramība” neaprobeūojoties tikai ar fizisku neaizskaramību. Savukārt jēdzienā “privātā dzīve” ietilpstot tiesības dibināt un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem.

Apstrīdētās normas neesot pietiekami skaidri formulētas, jo Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā neesot paredzēta administratīvā atbildība tieši par Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas pārkāpumu. Savukārt vispārējās jurisdikcijas tiesa esot atzinusi, ka Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa gan tiešā tekstā nenosakot, ka tā attiecas arī uz privātpersonām, taču arī privātpersonai esot jāievēro pašvaldības noteiktā kārtība.

Pamattiesību ierobeūojumam neesot leģitīma mērķa, jo, ņemot vērā statistikas datus par latviešu īpatsvara palielināšanos un valsts valodas prasmju pieaugumu, varot secināt, ka apstrīdētajās normās noteiktā ierobeūojuma sākotnējais leģitīmais mērķis – aizsargāt demokrātisku valsts iekārtu – jau zaudējis aktualitāti. Ierobeūojuma leģitīmais mērķis nevarot būt sabiedrības labklājības nodrošināšana kā pasākumu kopums. Savukārt mērķis nodrošināt citu Latvijas iedzīvotāju tiesības brīvi lietot latviešu valodu visā Latvijas teritorijā par ierobeūojuma leģitīmo mērķi varētu tikt atzīts tikai tādā gadījumā, ja ēkas numura zīmē ielas nosaukums būtu norādīts vienīgi svešvalodā.

Pamattiesību ierobeūojums neesot samērīgs, jo valsts esot tiesīga izvēlēties vienu vai vairākas oficiālās valodas, bet nedrīkstot ārpus publisko attiecību jomas izslēgt personas brīvību izteikties pašas izraudzītajā valodā.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – atbildes rakstā norāda, ka tā uzskata: Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa atbilst Satversmes 96. pantam, savukārt tiesvedība jautājumā par Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 96. pantam būtu izbeidzama.

Pēc Saeimas ieskata, Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa neesot attiecināma uz Pieteikuma iesniedzēju un nevarot ietekmēt viņas pamattiesības. Valsts valodas likuma 21. panta pirmajā daļā esot izsmeļoši norādīts šīs tiesību normas adresātu loks. Tā attiecoties uz tādām fiziskajām personām, kurām to profesionālās darbības ietvaros uzticēta ar sabiedrības informēšanu saistītu publisku funkciju veikšana. Pieteikuma iesniedzējai neesot deleģēts publisks uzdevums, tādēļ minētajā tiesību normā noteiktais pienākums uz viņu neattiecoties. Administratīvā pārkāpuma lietā šī norma esot piemērota kļūdaini.

Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa nosakot pienākumu uzstādīt ēkas numura zīmi valsts valodā. No tās izrietošais liegums izvietot ēkas numura zīmi ar informāciju svešvalodā ierobežojot Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz mājokļa neaizskaramību.

No šīs apstrīdētās normas izrietošais pienākums ēkas numura zīmē norādīt valsts noteikta satura informāciju par ēkas adresi, citstarp konkrētās ielas nosaukumu (vietvārdu) valsts valodā, kalpojot mērķim veidot un uzturēt vienotu adresācijas sistēmu Latvijas teritorijā. Vienotas adresācijas sistēmas pastāvēšana un uzturēšana esot visas sabiedrības interesēs, tādēļ šāds mērķis atbilstot Satversmes 116. pantā nostiprinātajiem leģitīmajiem mērķiem aizsargāt citu cilvēku tiesības, demokrātisku valsts iekārtu un sabiedrības labklājību.

Ēkas numura zīmes mērķis esot informēt sabiedrību par attiecīgās ēkas adresi, tādēļ numura zīmē ietvertā informācija esot uzskatāma par publisku informāciju. Normatīvie akti uzliekot privātpersonai pienākumu izvietot uz ēkas sienas numura zīmi ar valsts noteikta satura informāciju. Ēkas numura zīmē faktiski tiekot atspoguļota adrešu reģistrā iekļautā ēkas adrese. Personai neesot atļauts iejaukties ēkas numura zīmē iekļaujamās informācijas saturā un radīt tādu jaunu informāciju, kādu valsts nav iekļāvusi adrešu reģistrā un nav paredzējusi nodot sabiedrībai. Šāda ierobežojuma mērķis esot arī sargāt valsts valodu kā Latvijas valsts pamatvērtību; ierobežojums esot vērsts uz latviešu valodas saglabāšanu un tās ietekmes palielināšanu Latvijas kultūrvidē, tādējādi nodrošinot harmonisku sabiedrības funkcionēšanu un veicinot sabiedrības integrāciju. Arī sabiedrība esot ieinteresēta brīvi saņemt un lietot

publisku informāciju valsts valodā, citstarp ēkas numura zīmju formā, jo tādējādi tiekot stiprināta un attīstīta valsts valodas nozīme sabiedrībā.

Liegums papildus informācijai valsts valodā ēkas numura zīmē iekļaut informāciju arī svešvalodā esot piemērots vienotas adresācijas sistēmas uzturēšanai. Atbilstoši adresācijas sistēmas principiem ēkas numura zīmē esot lietojama valsts valoda, tādēļ šāds liegums esot piemērots arī tam, lai aizsargātu un stiprinātu valsts valodu kā konstitucionālu vērtību un nodrošinātu Latvijas iedzīvotāju tiesības brīvi lietot latviešu valodu visā Latvijas teritorijā. Tā kā katram vietvārdam ir tikai viens nosaukums valsts valodā un katram adresācijas objektam ir tikai viena – adrešu reģistrā reģistrēta – adrese valsts valodā, nevarot eksistēt svešvalodā pārtulkotas vietvārdu un adrešu formas.

Ierobežojums esot piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai. Esot skaidri saskatāma plaisa starp valsts valodas prasmi un faktisko lietošanu. Tas norādot uz nepieciešamību ar dažādiem līdzekļiem stiprināt valsts valodas lietošanu sabiedrībā, citstarp personu publiski tiesiskajās attiecībās ar valsti un sabiedrībai paredzētas publiskas informācijas sniegšanā. Pienākums ēkas numura zīmē iekļaujamo informāciju norādīt vienīgi valsts valodā esot piemērots līdzeklis arī sabiedrības integrācijas sekmēšanai.

Neesot tādu alternatīvu, saudzējošāku līdzekļu, ar kuriem būtu sasniedzami iepriekš minētie leģitīmie mērķi. Citu valodu lietošana sabiedrības informēšanai, arī iekļaušana ēkas numura zīmē, ierobežotu valsts valodas lietojumu un sniegtu nepamatotas priekšrocības citām, ar valsts valodu konkurējošām valodām. Valodu konkurences apstākļos valsts valodas lietojumu paplašināt varot, tikai sašaurinot citu valodu lietojumu un nosakot obligātas prasības attiecībā uz valsts valodas lietojumu publiskā informācijā. Līdztekus vairāku valodu lietošana radītu nevēlamu efektu attiecībā uz valsts valodu, to nonivelējot. Ja vienlaikus ar valsts valodu publiskas informācijas sniegšanai varētu lietot arī ekonomiski spēcīgākas valodas, tiktu negatīvi ietekmēta iedzīvotāju lingvistiskā attieksme pret valsts valodu un sabiedrībā mazinātos un pakāpeniski zustu nepieciešamība lietot ekonomiski mazāk konkurētspējīgu valodu – latviešu valodu.

Par saudzējošāku līdzekli nevarot uzskatīt iespēju valsts valodas lietojumu stiprināt citās jomās un situācijās, bet ne attiecībā uz ēkas numura zīmē iekļaujamās informācijas saturu. Valsts valodas lietojuma sekmēšana sabiedrībai paredzētas informācijas sniegšanā, šajā gadījumā ēkas numura zīmē un vispār sabiedrības dzīvē, esot iespējama tikai tādējādi, ka valsts valodas lietošana tiek faktiski nodrošināta visās jomās, kurās īstenojas privātpersonas publiski tiesiskās attiecības ar valsti.

Turklāt tādā gadījumā, ja Pieteikuma iesniedzēja vēlas informēt citas personas par savas dzīvesvietas adresi svešvalodā, liegums to šādā veidā atspoguļot ēkas numura zīmē neliedzot viņai attiecīgo informāciju sniegt privāti svešvalodā. Tātad Pieteikuma iesniedzējai esot iespējams īstenot savu vēlmi informēt citus cilvēkus par savas dzīvesvietas adresi svešvalodā, vienlaikus ievērojot apstrīdētajā normā noteikto ierobežojumu.

Adresācijas sistēma esot veidota valsts valodā, tādēļ ēkas adreses atspoguļošana ēkas numura zīmē esot saistāma arī ar sabiedrības interesi aizsargāt un sekmēt valsts valodas lietojumu Latvijas teritorijā. Valsts valoda esot konstitucionāli aizsargāta pamatvērtība, viens no Latvijas kā nacionālas valsts pamatiem un visu Latvijas sabiedrību vienojošs elements, tāpēc valstij esot ne tikai tiesības, bet arī pienākums aizsargāt un saglabāt latviešu valodu.

Pieteikuma iesniedzējas ierosinātā vairāku valodu paralēla lietojuma pieļaušana ēkas numura zīmē, kurā iekļaujamā informācija ir publiska rakstura informācija, sašaurinātu valsts valodas lietojumu un nonāktu pretrunā ar Latvijas valsts uzdevumu sargāt un stiprināt latviešu valodu, jo viens no tās sargāšanas un stiprināšanas līdzekļiem esot valsts valodas un citu valodu konkurences ierobežošana. Tas izraisītu neprognozējamās sekas.

Personas tiesības netraucēti baudīt privāto dzīvi savā mājoklī un rīkoties ar to pēc saviem ieskatiem varot tikt ierobežotas ik dienu visdažādākajos veidos. Esot iespējami gan faktiskā rakstura traucējumi, piemēram, trokšņi un smakas, vides piesārņojums, gan arī normatīvajos aktos paredzēti ierobežojumi. Tiesību uz mājokļa neaizskaramību kodols esot indivīda tiesības netraucēti dzīvot un baudīt privāto dzīvi savā mājoklī, taču pienākums izvietot pie ēkas ārsienas numura zīmi ar valsts noteikta satura

informāciju Pieteikuma iesniedzējai šīs tiesības nekādi neliedzot. Ierobežojums, kas liedz izvēlēties uz neliela pie ēkas ārsienas piestiprināma priekšmeta – ēkas numura zīmes – norādāmās informācijas saturu un līdz ar to arī numura zīmes izskatu, pēc rakstura un intensitātes neesot salīdzināms ar iepriekš minētajiem un citiem nekustamā īpašuma izmantošanas un privātās dzīves baudīšanas ierobežojumiem.

Saeima uzskata, ka nepieciešamība stiprināt valsts valodas lietojumu demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzības un visas sabiedrības interesēs, kā arī uzturēt vienotu adresācijas sistēmu prevalē pār Pieteikuma iesniedzējas vēlmi noteikt to, kāda veida informācija iekļaujama uz viņas mājokļa ārsienas izvietojamā numura zīmē.

Pieteikuma iesniedzēja nepamatoti uzskatot, ka normatīvais regulējums ir neskaidrs, jo Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.³⁵ panta septītā daļa paredzot sodu par Valsts valodas likuma 18. panta pirmajā daļā minētā pienākuma neizpildi.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 96. pantam.

Tieslietu ministrija norāda, ka latviešu valoda, ņemot vērā vēsturisko kontekstu un ilgo laika posmu, kad tās lietošana bija ierobežota, vēl joprojām esot īpaši aizsargājama. Tas nozīmējot, ka tieši latviešu valodas lietošana ikdienā Latvijas teritorijā un Latvijas iedzīvotāju vidū ir jāatbalsta.

Tieslietu ministrija piekrīt Saeimas atbildes rakstā paustajam viedoklim, ka citas valodas paplašināta lietošana faktiski nozīmēs latviešu valodas “izstumšanu” no valsts iedzīvotāju savstarpējās saziņas un ikdienas sadzīves. Valstij vajagot veicināt to, ka latviešu valoda tiek apgūta un iekļauta arī ikdienas dzīves vidē. Pats par sevi saprotams esot tas, ka, paplašinot pieļaujamo krievu vai angļu valodas vai citu pasaulē dominējošo valodu lietojumu Latvijā, šeit mazinātos latviešu valodas nozīme. Valstij ar visiem tai pieejamiem līdzekļiem esot maksimāli jāveicina tas, lai latviešu valodas lietojums tiktu nostiprināts Latvijas teritorijā – vienīgajā vietā uz pasaules, kur pamatā dzīvo latviešu nācija.

Ja privātpersonām būtu ļauts patvaļīgi tulkot vietvārdus un publiski izsludināt to tulkojumus, valsts ieviestajā un funkcionējošajā adresācijas sistēmā rastos absolūts haoss, piemēram, persona nevarētu nosūtīt un saņemt būtisku korespondenci, jo ielu nosaukumi būtu atveidoti citiem nesaprotamā veidā.

Latviešu valodai esot ne tikai informatīva, bet arī simboliska, vēsturiska un nacionāla nozīme. Valsts valoda kā konstitucionāla vērtība esot aizsargājama un iedzīvināma praksē. Ja tiktu ieviesta prakse norādīt vietu nosaukumus svešvalodā, tas varētu novest pie pārspīlēta, piemēram, angļu valodas lietojuma.

Līdz ar to esot saskatāms leģitīms mērķis Valsts valodas likuma prasībai vietvārdus lietot un sabiedrībai paredzēto tradicionālo un vispārpieejamo informāciju (ar konkrētiem izsmeļoši norādītiem izņēmumiem) sniegt tikai valsts valodā, tādējādi aizsargājot sabiedrībai būtiskas nacionālas intereses. Tāpat ar apstrīdētajām normām tiekot praksē iedzīvināta daļa no vispārējās valsts politikas attiecībā uz valsts valodas lietošanu, kopumā tādā veidā arī ārvalstniekiem un cittautiešiem nodrošinot kvalitatīvu dzīves vidi un iespējas pilnvērtīgi iekļauties sabiedrības dzīvē un realizēt savas intereses.

Tieslietu ministrija uzskata, ka Pieteikuma iesniedzēja nav pietiekami pamatojusi to, kādā veidā ēkas numura zīme uz mājas ārsienas kaitē viņas tiesībām uz privātās dzīves vai mājokļa neaizskaramību. Numura zīmes tiekot izvietotas pamatā uz visām ēkām publiskā ārtelpā, un to mērķis esot kalpot ne tik daudz konkrētas mājas iedzīvotājiem, bet galvenokārt citām personām, palīdzot tām orientēties nepazīstamā apkārtnē. Tā kā Pieteikuma iesniedzēja savu adresi zina, tad informatīva zīme uz mājas ārsienas nekādā veidā neesot saistīta ar viņas privāto dzīvi vai mājokli, bet gan vērsta uz pārējās sabiedrības informēšanu. Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, prasība ēkas ārsienas noformējumā lietot ēkas numura zīmi ar ielas nosaukumu valsts valodā sniedzot ievērojamu labumu un ieguvumu sabiedrībai, savukārt Pieteikuma iesniedzējas tiesību aizskārums esot minimāls un tādējādi samērīguma princips, pieņemot apstrīdētās normas, neesot pārkāpts.

Tieslietu ministrija pievienojas Valsts valodas centra norādītajam par apstrīdēto normu attiecināmību uz Pieteikuma iesniedzēju.

5. Pieaicinātā persona – Valsts valodas centrs – skaidro, ka administratīvā atbildība par ēkas numura zīmju neatbilstību Valsts valodas likuma prasībām Liepājā pēdējo trīs gadu laikā esot piemērota divām personām. Šādi pārkāpumi neesot bieži konstatējami, jo normatīvais regulējums esot skaidrs.

Valsts valodas centrs norāda, ka parasti, pamatojoties uz Valsts valodas likuma 21. panta pirmo daļu, administratīvo atbildību piemērojot gadījumos, kad publiska persona sabiedrībai paredzēto informāciju sniegusi līdztekus valsts valodai arī svešvalodā un kad nav piemērojami Ministru kabineta 2005. gada 15. februāra noteikumu Nr. 130 “Noteikumi par valodu lietošanu informācijā” 2. punktā paredzētie izņēmumi. Tā kā kopš 2012. gada esot konstatēti tādi pārkāpumi kā ēkas numura zīmē norādītā ielas nosaukuma atveide arī svešvalodā, minētais pants piemērots arī šādos gadījumos. Pieteikuma iesniedzējas gadījumam līdzīgos gadījumos Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa esot piemērota tikai Liepājā, jo pašvaldības saistošie noteikumi neesot paredzējuši administratīvo atbildību par šādu pārkāpumu. Valsts valodas centrs esot piemērojis Valsts valodas likuma 21. panta pirmo daļu, jo runa bijusi par pašvaldības sniegto informāciju, kas paredzēta sabiedrības informēšanai un izvietota sabiedrībai pieejamā vietā. Valsts valodas centrs arī daļēji piekrīt tam, ka Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa varētu nebūt attiecināma uz Pieteikuma iesniedzēju kā privātpersonu, jo tiesību normas subjekts šajā gadījumā esot pašvaldība, kas sniedz informāciju. Pieteikuma iesniedzēja, proti, privātpersona, pašvaldības sniegto informāciju izvietojot sabiedrībai pieejamā vietā sabiedrības informēšanai.

Valsts valodas centrs neesot piemērojis administratīvo atbildību par Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas pārkāpumiem. Attiecībā uz šo apstrīdēto normu Valsts valodas centrs arī paudis viedokli, ka tās subjekts nav privātpersona, jo Ministru kabineta noteikumi, kas šo normu konkretizē, ir attiecināmi uz vietvārdu piešķiršanas institūciju.

Valsts valodas centrs arī norāda, ka globalizācijas apstākļos latviešu valoda joprojām ir jāaizsargā. Latviešu valodai esot ne tikai informatīva, bet arī simboliska nozīme. Turklāt Valsts valodas centram neesot zināmi gadījumi, kad cittautietim būtu

radušās problēmas ar konkrēta objekta atrašanu vai orientēšanos tāpēc, ka ielu nosaukumi norādīti tikai valsts valodā. Citāda prakse varot novest pie pārspīlētas svešvalodu lietošanas.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – uzskata, ka apstrīdētās normas neaizskar Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 96. pantā garantētās tiesības.

Tiesībsargs argumentē, ka Pieteikuma iesniedzējai pienākums iekļaut ēkas numura zīmē ielas nosaukumu tikai latviešu valodā izriet no Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas, nevis no 21. panta pirmās daļas. Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa esot attiecināma uz šajā pantā minētajām institūcijām, kurām, pildot tām deleģēto publisko funkciju, jāsniedz sabiedrībai informācija valsts valodā. Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa neesot attiecināma uz Pieteikuma iesniedzēju kā fizisko personu. Līdz ar to tiesvedība daļā par Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas atbilstību Satversmei būtu izbeidzama.

Tiesībsargs arī nesaskata to, ka Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa ietiekos tiesību uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību tvērumā. Administratīvo teritoriju un to teritoriālā iedalījuma vienību nosaukumu lietošana valsts valodā, kā arī ielas nosaukuma norāde valsts valodā uz mājas ārējās sienas neaizskarot mājokli un neierobežojot tā lietošanu, un tātad neaizskarot arī Satversmes 96. pantā garantētās tiesības.

Papildus Tiesībsargs norāda, ka valstī spēkā esošais normatīvais regulējums neliedzot mazākumtautībām izmantot savu dzimto valodu neoficiālā saziņā. Savukārt nosaukumu piešķiršana administratīvajām teritorijām un to teritoriālā iedalījuma vienībām esot saistīta ar saziņas publisko aspektu. Latviešu valoda kā valsts valoda esot neatņemama Latvijas valsts konstitucionālās identitātes sastāvdaļa. Valsts valodas galvenā funkcija esot kalpot par kopējo savstarpējās saziņas un saprašanās līdzekli visiem valsts iedzīvotājiem. Viena no šīs funkcijas konkrētajām izpausmēm esot tā, ka vienīgi valsts valoda tiek lietota vietu apzīmēšanai un to nosaukumu veidošanai. Šāds ierobežojums esot noteikts ar likumu, un tam esot legītīms mērķis – nostiprināt valsts

valodas lietošanu un nodrošināt visaptverošu valsts valodas lietojumu publiskajā telpā kā saliedētas sabiedrības pamatu. Valsts varot reglamentēt valsts valodas lietošanu, ievērojot cilvēka pamattiesības. Valsts varas institūciju lēmumi, kas vērsti uz valstij būtisku vērtību aizsardzību, esot politiski lēmumi, ciktāl šī politika ir samērīga un nav diskriminējoša. Tādējādi Valsts valodas likuma 18. panta pirmajā daļā noteiktais ierobežojums esot nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā leģitīma mērķa sasniegšanai.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās – norāda, ka atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai tas, vai indivīda pienākums piestiprināt pie ēkas numura zīmi ietiecas viņa privātās dzīves sfērā, esot atkarīgs no tā, vai attiecības, ko indivīds varētu veidot ar citām personām, izmantojot ēkas numura zīmi, ir pietiekami konkrētas un saistītas ar viņa patstāvību un autonomiju, kā arī no tā, vai un kādas negatīvas sekas šis pienākums rada indivīda privātajā dzīvē.

Konkrētajā lietā esot jāņem vērā tas, ka ēkas numura zīmes izvietošana ir nevis indivīda izvēle vai iniciatīva, kas vērsta uz savas personības pilnveidošanu vai attīstīšanu, bet gan valsts uzlikts pienākums, kas vērsts uz visai sabiedrībai nozīmīgu mērķu sasniegšanu. To personu loks, ar kurām indivīds, izmantojot ēkas numura zīmi, varētu izveidot attiecības, esot abstrakts un nedefinējams. Valsts uzliktais pienākums izvietot noteiktas formas ēkas numura zīmi neietekmējot indivīda iespējas citādā veidā informēt konkrētas personas par savu dzīvesvietu, tādēļ šā pienākuma radītās negatīvās sekas neesot uzskatāmas par būtiskām. Līdz ar to indivīda pienākums pie savas dzīvojamās mājas piestiprināt ēkas numura zīmi neietilpstot tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā.

Pienākums pie savas dzīvojamās mājas piestiprināt ēkas numura zīmi neradot indivīdam tādas sekas, kas liegtu tam netraucēti uzturēties savā mājoklī vai jebkādā veidā padarītu šo uzturēšanos nepatīkamu. Tādēļ pienākums piestiprināt ēkas numura zīmi neietilpstot arī tiesību uz mājokļa neaizskaramību tvērumā.

Ja tomēr tiktu atzīts, ka indivīda pienākums piestiprināt pie savas mājas ārsienas ēkas numura zīmi ietilpstot tiesību uz privātās dzīves vai mājokļa neaizskaramību

tvērumā, proti, tiktu atzīts, ka šis pienākums ietekmē indivīda iespējas dibināt un attīstīt attiecības ar citām personām vai iespējas izmantot savu mājokli, tad būtu nepieciešams noskaidrot, vai valsts uzlikts pienākums izmantot tikai noteiktas formas ēkas numura zīmi ierobežo indivīdu viņa tiesību īstenošanā. Par indivīda tiesību uz privātās dzīves vai mājokļa neaizskaramību ierobežojumu esot uzskatāms Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteiktais sods par svešvalodas lietojumu ēkas numura zīmē.

Izskatāmajā lietā esot būtiski noskaidrot, vai no Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas nepārprotami izriet pienākums ēkas numura zīmē lietot tikai valsts valodu, ņemot vērā to, ka šīs apstrīdētās normas tekstā vārds “tikai” nav lietots – atšķirībā no, piemēram, Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas. Citiem vārdiem sakot, nepieciešams noskaidrot, vai Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas teksts indivīdam sniedz skaidru priekšstatu par likumdevēja vēlmi attiecībā uz ēkas numura zīmē iekļaujamās informācijas regulējumu – vai likumdevējs ir vēlējies definēt prasības minimālo apjomu, proti, ka informācijai obligāti jābūt valsts valodā, bet ar zināmiem nosacījumiem ir pieļaujama arī citu valodu lietošana, vai arī maksimālo apjomu, proti, ka svešvalodu lietojums ēkas numura zīmē nav pieļaujams. Turklāt esot svarīgi nošķirt tiesību normas satura noskaidrošanu, ko veic tiesību normas piemērotājs, izmantojot interpretācijas pamatmetodes, no tiesību normas skaidrības Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta izpratnē, kas būtu uzskatāma par augstāku prasību, ja norma ir attiecināma uz plašu personu loku un regulē visai sabiedrībai nozīmīgu jautājumu. Minēto apsvērumu dēļ varot tikt apšaubīta apstrīdēto normu skaidrība Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izpratnē.

Indivīdam uzliktā pienākuma izmantot tikai noteiktas formas ēkas numura zīmi un tajā iekļaut informāciju tikai valsts valodā leģitīmais mērķis tieši un nepārprotami izrietot no ēkas numura zīmes funkcijas, kas ir informācijas par ēkas adresi sniegšana vienotās adresācijas sistēmas ietvaros. Šis indivīdam uzliktais pienākums esot vērsts uz citu personu tiesību un brīvību aizsardzību. Pienākums izmantot noteiktas formas ēkas numura zīmi esot nepieciešams, lai ikviena persona Latvijā varētu saņemt informāciju valsts valodā par ēkas adresi. Turklāt vienotajai adresācijas sistēmai

vajagot nodrošināt, lai ikviena persona var paļauties uz to, ka ēkas numura zīme nav maldinoša, proti, ka tajā iekļauta tieši tāda informācija, kuras precīza atkārtošana nepieciešamības gadījumā ļauj ēku identificēt, piemēram, adrešu reģistrā.

Kā Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi lēmumā lietā “*Jutta Mentzen alias Mencena v. Latvija*”, valodas brīvība pati par sevi nav viena no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas garantētajām tiesībām un brīvībām, savukārt vērtējums par latviešu valodas reālo stāvokli, iespējamām apdraudējumiem un latviešu valodas lietošanas veicināšanai nepieciešamajiem pasākumiem primāri ir Latvijas ziņā un Eiropas Cilvēktiesību tiesa šo vērtējumu varētu apšaubīt vienīgi tad, ja tas šķistu patvaļīgs. Varot piekrist Saeimas atbildes rakstā paustajiem apsvērumiem par nepieciešamību garantēt valsts valodas lietojumu vienotās adresācijas sistēmas ietvaros un tādējādi nodrošināt ikvienas personas tiesības iegūt informāciju valsts valodā. Šādas informācijas ieguve esot uzskatāma par neatliekamu sabiedrības vajadzību. Tāpat varot piekrist Saeimas viedoklim, ka, vērtējot iespēju kaut nelielā apjomā pieļaut svešvalodu lietojumu ēkas numura zīmēs, jāņem vērā valodu ekonomiskā vērtība un tas, ka valodu konkurence var negatīvi ietekmēt ikvienas personas tiesības iegūt informāciju latviešu valodā, kas uzskatāma par ekonomiski mazāk konkurētspējīgu valodu. Latvija neesot pārkāpusi tai piešķirtās rīcības brīvības robežas, jo ierobežojums esot tieši saistīts ar konstitucionālas vērtības – valsts valodas – aizsardzību.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes profesore *Dr. habil. philol. Ina Druvieta* – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmei.

Valodas politikas uzdevums esot, garantējot mazākumtautībām valodu tiesības, aizsargāt valsts pastāvēšanai nepieciešamo vienoto saziņas līdzekli – valsts valodu. Valsts valoda esot konstitucionāla vērtība. Valsts politikai vajagot būt vērstai uz to, lai latviešu valoda spētu pilnvērtīgi pildīt vienīgās valsts valodas funkcijas, kļūstot par visu Latvijas iedzīvotāju savstarpējās saziņas un sabiedrības vienotāju valodu. Tādēļ noteiktās jomās vajagot noteikt valsts valodas monopolfunkciju un principiāli noraidīt kolektīvā (sociālā) bilingvisma ideju. Latviešu valodai un līdz ar to arī latviešu

etnosam monopolfunkcija noteiktās jomās esot pastāvēšanas jautājums. Latviešu valoda pastāvot asas valodu konkurences situācijā. Lai līdzsvarotu latviešu valodas pagaidām nepietiekamo un konkurējošo valodu augsto ekonomisko vērtību, latviešu valodai Latvijas teritorijā esot jāpiemēro noteikti juridiskās aizsardzības mehānismi. Latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas lietojums tiekot aizsargāts arī publiskās informācijas, citstarp vizuālās informācijas, jomā.

Latvijas tiesību normas un prakse vizuālā multilingvisma jomā neesot vērtējama atrauti no kopējā valodas politikas konteksta un valodas situācijas vēsturiskās attīstības. Uzrakstu un informācijas valodai esot augsta emocionāla vērtība, tā norādot uz teritorijas vēsturisko identitāti un valodu juridisko hierarhiju. Valodas nostiprināšanai publiskajā vizuālajā informācijā esot simboliska nozīme, tā veicinot valodas apguvi un sabiedrības vienotības apziņu. Apstrīdētajās normās noteiktajam ierobežojumam esot nopietns sociolingvistisks pamatojums, kas izrietot no vēsturiskiem, etnodemogrāfiskiem un psiholoģiskiem apsvērumiem. Kā norādījusi Latviešu valodas ekspertu komisija, Latvijas vietvārdi kā Latvijas valodiskās vides sastāvdaļa atrodies valsts aizsardzībā. Latviešu valodas īpatsvara nostiprināšana Latvijas lingvistiskajā ainavā esot izšķirīga uz latviešu valodas ilgtspēju vērstas valsts valodas politikas daļa. Apstrīdētajās normās noteiktās prasības no sociolingvistikas viedokļa Latvijas situācijā esot pārdomātas un nepieciešamas, jo tās nodrošinot latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas reālu lietojumu sabiedrības informēšanas līdzeklī, norādot uz valsts valodas simbolisko nozīmi un garantējot adreses kā svarīga ģeopolitiskās informācijas elementa nepārprotamību.

Konkrētajā gadījumā esot vērā ņemams pieļāvums, ka daudzvalodīgas numura zīmes piestiprināšana pie ēkas ir tikai viens konkrētas personas vai personu grupas lingvistiskās attieksmes elements jeb no šīs attieksmes izrietošs pasākums, kas iekļaujas plašākā pasākumu kompleksā, kura mērķis ir Latvijas valodas politikas pamatprincipu revidēšana.

Latvijā pastāvot ievērojama atšķirība starp valsts valodas prasmi un lietojumu, tāpēc tieši lingvistiskā attieksme esot noteicošais faktors, kas ietekmē valodas lietojumu ikdienā. Tādēļ no sociolingvistikas viedokļa valsts valodas prasmes

pieaugums neesot uzskatāms par iemeslu Valsts valodas likuma pārskatīšanai. Latvija esot vienīgā valsts, kurai ir pienākums nodrošināt latviešu valodas kā globālā lingvistiskā mantojuma saglabāšanu un attīstību, un šis pienākums esot izpildāms, konsekventi īstenojot pārdomātu valodas politiku.

Latvijas valodas politikas veidotāji Valsts valodas likuma izstrādes laikā esot rosinājuši noteikt stingrākas prasības arī privātpersonām, taču starptautisko organizāciju ekspertu iebildumu dēļ pieņemts spēkā esošais regulējums. Jau tad sociolingvisti esot brīdinājuši par iespējamām nelabvēlīgām sekām. Ja tiks atzīts, ka paplašināt likumā noteikto tiesību subjektu loku nav pieļaujams, tad privātpersonu izslēgšana no Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas tvēruma esot uzskatāma par Valsts valodas likuma vājo vietu un tai varot būt nelabvēlīga ietekme uz valodas vidi Latvijā.

9. Pieaicinātās personas – Ārlietu ministrija, Latvijas Universitātes lektors *Mg. iur.* Māris Lejnieks un asociētais profesors Londonas Universitātes koledžā *DPhil* Mārtiņš Paparinskis – sniedza viedokli par likuma “Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” 4. panta atbilstību šīs konvencijas objektam un mērķim. *DPhil* M. Paparinskis skaidroja šādas atbilstības vērtējumu, savukārt *Mg. iur.* M. Lejnieks un Ārlietu ministrija norādīja, ka minētais pants nav pretrunā ar konvencijas objektu un mērķi.

Satversmes tiesa secināja:

10. Konstatējot, ka Pieteikuma iesniedzēja ēkas numura zīmē norādīja ielas nosaukumu arī svešvalodā, Pieteikuma iesniedzējai citstarp tika piemērota Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa. Saeima un Tiesībsargs uzskata, ka šī apstrīdētā norma nebija piemērojama, jo Pieteikuma iesniedzēja ir privātpersona, un tāpēc šī norma nevar ierobežot Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības. Tādēļ Satversmes tiesa visupirms izvērtēs izteiktos argumentus, kas varētu būt pamats tiesvedības izbeigšanai

lietā (*sal., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 11. punkts*).

11. No Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas teksta izriet, ka tajā noteiktais pienākums sabiedrības informēšanai paredzēto informāciju sniegt valsts valodā ir attiecināms uz privātpersonu tikai tādā gadījumā, ja privātpersona, pamatojoties uz likumu vai citu normatīvo aktu, veic noteiktas publiskas funkcijas un informācijas sniegšana ir saistīta ar attiecīgo publisko funkciju izpildi.

Tomēr, lai noteiktu, vai Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa ierobežo Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības un vai ir pamats vērtēt tās atbilstību Satversmei, nepieciešams noskaidrot šīs apstrīdētās normas patieso jēgu (*sal., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 16. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-13-01 13. punkts*). Gramatiskā iztulkošanas metode ir tikai pirmā no iztulkošanas metodēm, un nav pareizi vadīties vienīgi pēc tiesību normas teksta. Iztulkojot tiesību normu pēc gramatiskās metodes, rezultāts nav galīgs, un pēc citu iztulkošanas metožu pielietošanas tas ne vienmēr var tikt apstiprināts. Ja tiesību normas pieņēmējs, izsakot savu gribu tekstuāli, to ir izdarījis neprecīzi, jāņem vērā tā patiesā griba (*sal. Satversmes tiesas 2005. gada 22. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2004-25-03 6. punkts*).

Valsts prezidente 1999. gada 14. jūlijā ar motivētu rakstu [*sk. Valsts prezidenta preses dienesta motivētā raksta publikāciju oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" 1999. gada 16. jūlijā, Nr. 231/232 (1691/1692). Pieejams: <https://vestnesis.lv/ta/id/19228>*] nodeva Saeimai otrreizējai caurlūkošanai Valsts valodas likumu, norādot, ka dažu likuma pantu redakcija neatbilst Satversmei un Latvijas starptautiskajām saistībām, tostarp vispāratzītam principam, ka iejaukšanās privātajā jomā ir pieļaujama tikai tad, ja tā ir pamatota ar sabiedrības likumīgām interesēm. 7. Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdēs likuma otrreizējās caurlūkošanas laikā sākotnēji tika konceptuāli atbalstīta Saeimas Juridiskā biroja piedāvātā tiesību normu redakcija, kas paredzēja valsts valodas obligātu lietojumu privātajā jomā noteikt tikai izņēmuma gadījumos – sabiedrības interešu

nodrošināšanas nolūkā, bet vēlāk tika atbalstīta piedāvātā regulējuma precizēta redakcija (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 122.–123., 124.–126. un 127.–129. lp.; 2. sēj. 83. un 95.–96. lp.*). No materiāliem, kas tapuši Valsts valodas likuma otrreizējās caurlūkošanas laikā un saistīti ar 21. panta pirmās daļas redakcijas sagatavošanu, secināms, ka 7. Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisija ņēmusi vērā priekšlikumus valsts valodas lietojumu privātajā jomā noteikt par obligātu tikai izņēmuma gadījumos – ja tas nepieciešams sabiedrības interešu nodrošināšanai. Arī 7. Saeimas deputātu debates, kas notika Valsts valodas likuma otrreizējās caurlūkošanas laikā un attiecās uz 21. panta pirmās daļas redakciju (*sk. 7. Saeimas 1999. gada 9. decembra sēdes stenogrammu. Pieejama: <http://www.saeima.lv/steno/1999/st0912.html>*), apstiprina, ka normas mērķis ir, ņemot vērā Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas ekspertu ieteikumus, nošķirt publisko jomu un privāto jomu, paredzot privātajā jomā izvēles brīvību attiecībā uz valodu lietojumu, ciktāl tas nav pretrunā ar sabiedrības interesēm. Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas mērķis būtu nodrošināt to, ka privātpersonas privātajā jomā lieto valsts valodu.

Satversmes tiesa secina, ka no Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas teksta un tās redakcijas sagatavošanas materiāliem izriet šīs apstrīdētās normas mērķis noteikt informācijas sniegšanu tikai valsts valodā gadījumos, kad informācijas sniedzējs pilda publisku funkciju, izslēdzot no normas subjektu loka personas, kas darbojas privātajā jomā.

Saskaņā ar Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantu tiesību normu piemērošanas, kā arī vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumu tiesiskuma kontrole nav Satversmes tiesas kompetencē (*sal., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija sprieduma lietā Nr. 2008-43-0106 12. punkts*). Tomēr no administratīvās lietas materiāliem un Valsts valodas centra viedoklī norādītā Satversmes tiesa konstatē, ka, pēc Valsts valodas centra ieskata, Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa ir pamats privātpersonas saukšanai pie administratīvās atbildības par valsts valodas lietošanas noteikumu pārkāpumiem. Lai gan administratīvā pārkāpuma lietā netika konstatēts, ka Pieteikuma iesniedzējai ar likumu vai citu

normatīvo aktu būtu deleģēta kādas noteiktas publiskas funkcijas veikšana, arī tiesa ir turējusies pie šāda viedokļa, Pieteikuma iesniedzējai piemērojot Valsts valodas likuma 21. panta pirmo daļu un saucot viņu pie administratīvās atbildības. Tomēr tiesību normas kļūdaina piemērošana nav pamats tiesību normas satversmības izvērtēšanai Satversmes tiesā.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai, ja tiesvedības turpināšana lietā nav iespējama. Tā kā Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa neskar Pieteikuma iesniedzēju kā privātpersonu un attiecīgi arī neskar viņai Satversmes 96. pantā noteiktās pamattiesības, tiesvedība šajā lietas daļā nav turpināma.

Tādējādi tiesvedība lietā daļā par Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 96. pantam ir izbeidzama.

12. Pieteikuma iesniedzēja apstrīd arī Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 96. pantam.

No administratīvā pārkāpuma lietas materiāliem Satversmes tiesa pirmšķietami konstatē, ka Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa Pieteikuma iesniedzējai ar tiesas spriedumu nav piemērota. Nosakot Pieteikuma iesniedzējai administratīvo atbildību par ēkas numura zīmes nepareizu noformēšanu, ielas nosaukumu atveidojot arī svešvalodā, papildus Valsts valodas likuma 21. panta pirmajai daļai piemērots arī Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 14. un 15. pants un Liepājas pilsētas domes 2009. gada 22. janvāra saistošo noteikumu Nr. 2 “Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojuma kārtība Liepājā” 3.8. apakšpunkts.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa viņai piemērota tāpēc, ka Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 15. pantā ir atsauce uz Valsts valodas likuma normām par vietu nosaukumu veidošanu un lietošanu. Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, attiecīgie noteikumi ir ietverti Valsts valodas likuma 18. panta pirmajā daļā un tajā paredzētais aizliegums lietot ielas nosaukumu jebkurā citā valodā, izņemot valsts valodu, ierobežojot Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 5. lp.*).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka viņai piemērotais Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 15. pants ietver pienākumu veidot ielu nosaukumus atbilstoši Valsts valodas likuma 18. panta pirmajai daļai, tomēr Satversmes tiesa uzskata, ka arī šī tiesību norma – proti, Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 15. pants – Pieteikuma iesniedzējai nebija piemērojama, nosakot viņai administratīvo atbildību par ielas nosaukuma lietojumu ielas numura zīmē. Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 15. pants neregulē ielu nosaukumu lietošanu. Tas paredz administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu nosaukumu piešķiršanas, maiņas un apstiprināšanas nosacījumus. Šis likums, kā norādīts tā 2. pantā, nosaka administratīvo teritoriju un novadu teritoriālā iedalījuma vienību izveidošanas, uzskaites, robežu grozīšanas, administratīvā centra noteikšanas nosacījumus un kārtību, kā arī apdzīvoto vietu statusa noteikšanas, to uzskaites kārtību un institūciju kompetenci šajos jautājumos. Proti, Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums nav attiecināms uz ielu nosaukumu lietošanu.

Tiesībsargs norāda, ka Pieteikuma iesniedzējai pienākums iekļaut ēkas numura zīmē ielas nosaukumu tikai valsts valodā izriet no Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas. Saeima atbildes rakstā norāda, ka šāds pienākums izriet no Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas kopsakarā ar Liepājas pilsētas domes 2009. gada 22. janvāra saistošajiem noteikumiem Nr. 2 “Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojuma kārtība Liepājā”.

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesai visupirms jāpārliciecinās, vai Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa Pieteikuma iesniedzējai patiešām tika piemērota.

13. No Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas teksta izriet, ka vietu nosaukumi Latvijas Republikā ir veidojami un lietojami valsts valodā, bet to veidošana un lietošana svešvalodā nav pieļaujama.

Latvijas pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās apšaubā to, ka no šīs apstrīdētās normas nepārprotami izrietētu pienākums ielas nosaukuma un ēkas numura zīmē lietot tikai valsts valodu, jo normas tekstā neesot ietverts vārds “tikai” – atšķirībā no, piemēram, Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas teksta.

No Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas redakcijas sagatavošanas materiāliem konstatējams, ka sākotnēji tās pirmais teikums (likumprojekta 23. pantā) bija šāds: “Latvijas Republikas vietu nosaukumi veidojami un lietojami tikai latviešu valodā” (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 131. lp.*). Vārds “tikai” no šīs normas teksta tika izslēgts 6. Saeimas Izglītības, zinātnes un kultūras komisijas 1998. gada 14. janvāra sēdē bez diskusijām (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 109. lp.*).

Savukārt Valsts valodas likuma 18. panta ceturtais daļa noteic, ka Lībiešu krasta teritorijā vietu nosaukumi, iestāžu, sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) nosaukumi, kā arī šajā teritorijā notiekošo pasākumu nosaukumi tiek veidoti un lietoti arī lībiešu valodā. Arī sākotnējā likumprojekta redakcijā tiesību normā, kurā bija noteikts pienākums vietu nosaukumus veidot un lietot valsts valodā, līdztekus tika paredzēts, ka Lībiešu krasta teritorijā vietu nosaukumi veidojami un lietojami arī lībiešu valodā (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 131. lp.*).

Ievērojot šādu izņēmumu, Satversmes tiesa secina, ka Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas tekstā vārds “tikai” apzināti netika iekļauts, lai novērstu redakcionālu pretrunu ar šā paša panta ceturto daļu. Šāda normas interpretācija ir saskanīga arī ar Valsts valodas likuma 21. panta pirmo daļu, kura lībiešu valodas lietojumu neparedz. Valsts valodas likuma 18. panta pirmā un ceturtais daļa veido vienotu un savstarpēji saskaņotu valsts valodas lietojuma regulējumu attiecībā uz vietu nosaukumiem. No Valsts valodas likuma 18. panta pirmās un ceturtais daļas nepārprotami izriet pienākums vietu nosaukumus ēkas numura zīmēs atspoguļot tikai valsts valodā, bet Lībiešu krasta teritorijā – papildus arī lībiešu valodā. Tātad vietu nosaukumu lietošana svešvalodā saskaņā ar šīm normām ir izslēgta.

14. Valsts valodas centram savukārt ir šaubas, vai Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa ir attiecināma uz privātpersonu.

Atbilstoši Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 13. pantam nosaukumu aprīņķim, republikas pilsētai, novadam, novada pilsētai un novada pagastam piešķir Saeima ar likumu, savukārt atbilstoši 14. panta otrajai daļai nosaukumu ciemam, viensētai, apbūvei paredzētajām zemes vienībām apstiprina, bet

numurus ēkām un telpu grupām, nosaukumus ielām, laukumiem pilsētās un ciemos piešķir pašvaldības dome. Tātad vietu nosaukumus Latvijā oficiāli veido publiskās varas institūcijas.

Vietu nosaukumu atveide, citstarp ēkas numura un ielas nosaukuma zīmē, ir vietu nosaukumu tālāka lietošana. Vietu nosaukumus var lietot gan publiskās varas institūcijas, gan arī privātpersonas valsts noteiktā kārtībā. Šo kārtību nosaka gan uz Valsts valodas likuma pamata izdotie Ministru kabineta 2012. gada 10. janvāra noteikumi Nr. 50 “Vietvārdu informācijas noteikumi”, gan uz Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pamata izdotie Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumi Nr. 698 “Adresācijas noteikumi”. Likuma “Par pašvaldībām” 43. panta pirmā daļa deleģē pašvaldības domei tiesības noteikt apbūves, būvju uzturēšanas, kā arī publiskas informācijas izvietojuma kārtību, kas aptver arī tiesības noteikt kārtību, kādā ēkas īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam jāizpilda pienākums izvietot ēkas numura un ielas nosaukuma zīmi adresācijas mērķiem. Zīmes izvietojuma pienākums aptver arī tās izgatavošanas pienākumu. Savukārt zīmes izgatavošanā privātpersonai ir pienākums ievērot oficiāli noteikto vietvārdu un ielas nosaukumu.

Līdz ar to Satversmes tiesa secina, ka Valsts valodas likuma 18. panta pirmajā daļā noteiktais pienākums vietu nosaukumus lietot valsts valodā nav sašaurināms, to attiecinot tikai uz publiskās varas institūcijām, un tas attiecas arī uz privātpersonām.

15. Pieteikuma iesniedzējai piemērota administratīvā atbildība citstarp arī par Liepājas pilsētas domes 2009. gada 22. janvāra saistošo noteikumu Nr. 2 “Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojuma kārtība Liepājā” 3.8. apakšpunkta pārkāpumu. Šis apakšpunkts noteic, ka tekstam uz ēku numurzīmēm, ielu vai laukumu nosaukumu norādēm ir jābūt valsts valodā. Ņemot vērā šā lēmuma iepriekšējā punktā minēto, Satversmes tiesa secina, ka konkrētais Liepājas pilsētas domes saistošo noteikumu apakšpunkts būtībā atkārtoti Valsts valodas likuma 18. panta pirmajā daļā noteikto pienākumu vietu nosaukumus Latvijas Republikā veidot un lietot latviešu valodā (Lībiešu krasta teritorijā – arī lībiešu valodā).

Tādējādi aizliegums Pieteikuma iesniedzējai ēkas numura zīmē līdz ar ielas nosaukumu latviešu valodā to norādīt arī svešvalodā izriet no Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas un viņai ir piemērots ar Liepājas pilsētas domes saistošajiem noteikumiem, kas šādu aizliegumu atkārtoti.

16. Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas prasība vietu nosaukumus lietot tikai valsts valodā sistēmiski ir saistīta ar Satversmes 4. pantu, kas noteic, ka valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda (*sal. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9. punkts*). Satversmes 4. pants atspoguļo latviešu valodas konstitucionālu statusu (*sk. Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-04-0103 secinājumu daļas 3.2. punktu*), un latviešu valoda kā valsts valoda ir neatņemama Latvijas valsts konstitucionālās identitātes sastāvdaļa. Latviešu valoda kā valsts valoda piešķir Latvijas valstij noteiktu – un tieši latvisku – nacionāli kultūrālo identitāti (*sk.: Par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu tiesisko regulējumu demokrātiskas valsts iekārtā. Grām.: Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisija. Viedokļi: 2008–2011. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 86. lpp., 21. punktu*). Tātad Satversmes 4. pants iemieso un pauž nacionālas valsts principu.

Savukārt Valsts valodas likuma 18. panta pirmajā daļā noteiktais pienākums gan publiskās varas institūcijai, gan privātpersonai lietot vietas nosaukumu valsts valodā (Lībiešu krasta teritorijā – arī lībiešu valodā) ir nacionālas valsts principa izpausme. Nacionālas valsts princips uzliek valstij ne vien negatīvu pienākumu nedarīt neko tādu, kas varētu vājināt Latvijas latvisko identitāti, bet arī – un jo sevišķi – pozitīvus pienākumus to dažādos veidos stiprināt. Valstij ir pienākums ar visiem līdzekļiem gādāt par to, lai latviešu valoda patiešām pildītu savu valsts valodas funkciju – būtu par sabiedrības kopējo saziņas un demokrātiskās līdzdalības valodu (*sk.: Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis “Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu”. Grām.: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 134. lpp.*).

Satversmes tiesa piekrīt pieaicinātās personas I. Druvietes izteiktajam viedoklim, ka uzrakstu un informācijas valoda norāda uz teritorijas vēsturisko identitāti. Valodas nostiprināšanai publiskajā vizuālajā informācijā ir būtiska nozīme valodas apguves un sabiedrības vienotības apziņas veicināšanā. Vietvārdi ietilpst Latvijas kultūras mantojumā, un valstij ir pienākums tos saglabāt un aizsargāt. Savukārt ielas nosaukuma zīmes ir publiska informācija, kas nepieciešama sabiedrības saziņai. Iepriekšminēto apsvērumu dēļ šajā lietā nav nozīmes Pieteikuma iesniedzēja argumentiem par latviešu valodas lietojuma faktiskā apdraudējuma mazināšanos un ierobežojuma vajadzības samazināšanos.

17. Lietā ir strīds par Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas satversmību tiktāl, ciktāl no šīs normas privātpersonai izriet aizliegums ēkas numura zīmē līdz ar ielas nosaukumu latviešu valodā norādīt to arī svešvalodā.

Pieteikuma iesniedzēja argumentē, ka aizliegums ēkas numura zīmē paralēli ielas nosaukumam latviešu valodā to norādīt arī svešvalodā aizskarot viņas tiesības dzīvot pēc sava prāta, dibināt attiecības ar citiem cilvēkiem un iejaucoties viņas privātajā telpā (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 4. lp.*). Tiesībsargs un Latvijas pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās izteikuši viedokli, ka šis aizliegums neskar Pieteikuma iesniedzēja tiesības uz privāto dzīvi un mājokļa neaizskaramību.

Tādējādi, pirms tiek vērtēta Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas atbilstība Satversmes 96. pantam, Satversmes tiesa pārbaudīs, vai aizliegums ēkas numura zīmē ielas nosaukumu atveidot arī svešvalodā aizskar ēkas īpašnieka vai tiesiskā valdītāja privāto dzīvi vai mājokli.

18. Satversmes 96. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.

Satversmes tiesa iepriekš jau atzinusi, ka šajā pantā noteikto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību galvenais mērķis ir ļaut cilvēkam attīstīt savu personību, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-10-01 11. punktu*). Šajā pantā

galvenais jēdziens ir “privātā dzīve”, un no tā tvēruma ir atvasinātas arī tiesības uz mājokļa neaizskaramību, jo mājoklis ir vieta, kurā persona īsteno savu privātumu.

Satversmes 96. panta saturs noskaidrojams kopsakarā ar Satversmes 89. pantu, kas noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. No tā izriet, ka likumdevēja mērķis citstarp ir panākt Satversmē ietverto cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautisko tiesību normām. Latvijai saistošās starptautisko cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse Latvijas tiesiskajā sistēmā arī kalpo par interpretācijas līdzekli, lai noteiktu pamattiesību un tiesiskas valsts principu saturu un apjomu, ciktāl tas nenoved pie Satversmē ietverto pamattiesību samazināšanas vai ierobežošanas (*sk. arī, piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 5. punktu*). Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. Tādēļ, konkretizējot jēdzienu “privātā dzīve” tās aizsardzības un mājokļa neaizskaramības aspektā, Satversmes tiesa izmantos Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā par Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantu izteiktās atziņas.

19. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka tiesības uz privāto dzīvi aizsargā cilvēku kā personu, tā attīstību, tiesības veidot un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem un ārpasauli (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1992. gada 16. decembra sprieduma lietā “Niemiets v. Germany”, pieteikums Nr. 13710/88, 29. punktu un 2002. gada 29. aprīļa sprieduma lietā “Pretty v. the United Kingdom”, pieteikums Nr. 2346/02, 61. punktu*). Tiesības uz privāto dzīvi ietver tiesības dibināt un attīstīt attiecības ar citām personām, it īpaši emocionālajā sfērā, lai pilnveidotu un attīstītu savu personību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2003. gada 28. janvāra sprieduma lietā “Peck v. the United Kingdom”, pieteikums Nr. 44647/98, 57. punktu*). Tiesības uz privātautonomiju var aptvert arī personas publiska rakstura mijiedarbību ar citiem cilvēkiem (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 25. septembra sprieduma lietā “P.G. and J.H. v. the United Kingdom”, pieteikums Nr. 44787/98, 56. un 57. punktu*). Turklāt tās aptver

tiesības uz privātumu – indivīda tiesības attīstīt savu sociālo identitāti, veidojot attiecības ar citiem cilvēkiem (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2017. gada 5. septembra sprieduma lietā “Bărbulescu v. Romania”, pieteikums Nr. 61496/08, 70. punktu*).

Tādējādi Satversmes 96. panta tvērumā citstarp ietilpst tiesības veidot un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem un ārpusauli, tiesības identificēties ar noteiktu sociālo grupu un veidot saziņu ar citiem cilvēkiem.

Vienlaikus šīm attiecībām starp personām ir jābūt konkrētām, lai varētu saskatīt tiešu saikni starp valsts rīcību vai tās trūkumu un personas privāto dzīvi. Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi, ka tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā neietilpst darbības, kuras pēc būtības ir publiskas un kuru mērķis nav personības pilnveidošana vai personīga rakstura attiecību izveidošana (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 24. novembra lēmuma lietā “Friend and others v. United Kingdom”, pieteikumi Nr. 16072/06 un Nr. 27809/08, 41.–42. punktu*).

Aplūkojamā gadījumā ēkas numura un ielas nosaukuma zīmes izveidošana un izvietošana ir publiska rakstura darbības. Šādas zīmes mērķis ir sekmēt attiecīgā ģeogrāfiskā objekta viennozīmīgu identificēšanu un nodrošināt sabiedrības orientēšanos apkārtējā vidē (arī pilsētvidē). Taču ēkas numura un ielas nosaukuma zīme nav ēkas īpašnieka vai tiesiskā valdītāja personiskuma (privātuma) izpausme. Zīmes satura atveide un tās izvietošana neveido ēkas īpašnieka vai tiesiskā valdītāja personisku vai individuālu saziņu ar sabiedrību vai kādu atsevišķu sabiedrības pārstāvi.

Tādējādi aizliegums ēkas numura zīmē līdz ar ielas nosaukumu latviešu valodā to norādīt arī svešvalodā neaizskar Satversmes 96. pantā paredzētās tiesības uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību.

20. Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa secina, ka Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa tiktāl, ciktāl tā paredz aizliegumu ēkas numura zīmē līdz ar ielas nosaukumu latviešu valodā to norādīt arī svešvalodā, neskar Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 96. pantā noteiktās tiesības uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai, ja tiesvedības turpināšana lietā nav iespējama. Tā kā Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa neskar Satversmes 96. pantā noteiktās pamattiesības, tiesvedība šajā lietas daļā nav turpināma.

Tādējādi tiesvedība lietā arī daļā par Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 96. pantam ir izbeidzama.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu,

Satversmes tiesa nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā “Par Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas un 21. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

I. Ziemele